

حکایت دانشگاه

جامعه‌شناسی سازمان‌های علمی و زیست‌دانشگاهی

حسن محدثی گیلوایی

پژوهش‌های علمی و فناوری
وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

پژوهشگاه مطالعات دینی و اسلامی
دانشگاه تهران

حکایت دانشگاه

جامه شناسی سازمان‌های علمی و زیست دانشگاهی

حسن محدثی گیلوایی (عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز)

ناشر: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

دبیر: مجموعه کتاب‌ها صاحب‌نظران ایرانی در باب آموزش عالی: جبار رحمانی

ویراستار: سید سیاه‌دشت

طرح جلد: حاج‌میرزائی

چاپ اول: بهار ۱۳۹۱

تیراژ: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۱۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۸۹۰۵۵۳-۰

نشانی: تهران، خیابان پاسداران، خیابان شریعتی، پلاک ۱۲۴، تلفن: ۲۲۵۷۰۷۷۷

سایت: www.iscs.ac.ir

پست الکترونیکی: info@iscs.ac.ir

کلیه آثار این پژوهشکده در جهت ایجاد فضای آزاد علمی و نظر شخصی نویسندگان محترم آن است و لزوماً مورد تأیید پژوهشکده نیست.

سرشناسه: محدثی، حسن، ۱۳۴۵-

عنوان و نام پدیدآور: حکایت دانشگاه: جامعه‌شناسی سازمان‌های علمی و زیست

دانشگاهی / حسن محدثی گیلوایی.

مشخصات نشر: تهران: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۲۱۰ص.

شابک: 978-600-8905-53-0

عنوان دیگر: جامعه‌شناسی سازمان‌های علمی و زیست دانشگاهی.

موضوع: دین و جامعه‌شناسی -- ایران

موضوع: Religion and sociology -- Iran

موضوع: دانشگاه‌ها و مدارس عالی -- دین

موضوع: Universities and colleges -- Religion

شناسه افزوده: پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ ح۸/م۳/۶۰ BL

رده‌بندی دیویی: ۳۰۶/۶

شماره کتابشناسی ملی: ۵۱۱۶۱۳۳

فهرست

۷	دییاجه پژوهشکده
۱۱	پیش گفتار

بخش اول: مقاله‌ها

۲۱	فصل اول: نسبت دانشگاه و دین‌داری: موضوع‌شدگی دین شمس: از رهگذر دریابندگی
۴۵	فصل دوم: دانشگاه به مثابه بازار: پیامدهای تجاری‌شدن: آینده آموزش عالی در ایران
۶۷	فصل سوم: چشم‌اندازی جامعه‌شناختی درباره فساد و فسادشناسی
۸۹	فصل چهارم: فساد دانشگاه: راهبردهای دانشجو علیه استاد
۱۲۳	فصل پنجم: سلامت سازمانی و نسبت آن با معنویت؛ مورد سازمان دانشگاهی
	بخش دوم: گفت‌وگوهایی درباره وضع دانشگاه

۱۴۱	مقدمه
۱۴۳	فصل ششم: داستان انحطاط دانشگاه در ایران
۱۶۹	فصل هفتم: تجاری‌شدن دانشگاه و صورتی‌شدن فرایندهای آموزشی
	بخش سوم: یادداشت‌هایی درباره دانشگاه

۱۸۱	مقدمه: لزوم نقد کنشگران دانشگاهی
۱۹۱	زیست آختاپوسی و فرایند آختاپوسی‌شدن

ضمایم

- ۲۰۱ آختاپوس‌های دانشگاهی / محمدباقر تاج‌الدین
- ۲۰۵ پیرامون مطلب «زیست آختاپوسی و فرایند آختاپوسی‌شدن» / احسان عزیزی
- ۲۰۹ نمایه

دیباچه پژوهشکده

پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی با هدف پژوهش در زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، آموزشی عالی و توسعه و ارتقای علوم انسانی و اجتماعی تأسیس شده است. این پژوهشکده به دنبال انجام پژوهش‌ها و مطالعات است که هدف آنها ارائه نظریه، ایده و راهبرد به نظام تصمیم‌گیری است. حوزه فعالیت‌های این پژوهشکده شامل ۱. پژوهش در زمینه مطالعات فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی، علم و فناوری، ۲. مطالعه در حوزه سیاست‌گذاری فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی، ۳. توسعه کانون‌های تفکر و سیاست‌گذاری در حوزه مطالعات فرهنگی و اجتماعی آموزش عالی و توسعه علمی، ۴. آینده‌نگری دانشگاه‌ها و شناخت نیازهای جدید آموزش عالی در زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی، ۵. مطالعه آسیب‌های اجتماعی و فرهنگی دانشگاه و آموزش عالی و ۶. شناخت و بسط روش‌های توسعه و مطالعات میان‌رشته‌ای است.

مطالعه آموزش عالی در ایران نه تنها برای فهم این نهاد و سیاست‌گذاری‌های متناسب برای آن ضروری است، بلکه علم و دانشگاه مقولات کلیدی برای فهم تاریخ معاصر ایران نیز هستند. تجربه ایرانی از دانشگاه و علم در جهان جدید، یکی از موضوعات مناقشه‌برانگیز در فهم ایران مدرن است. مواجهه‌های اولیه ایرانیان با علم مدرن و نهادهای آموزش عالی در بطن خود بیانگر پیچیدگی‌ای است که نمی‌توان آن را به یک الگو و رویکرد مشخص فروکاست؛ این نه چه سانی و با چه درکی از علم و نهاد دانشگاه و در چه شرایطی آموزش عالی مدرن را در ایران تأسیس کردند و در عمل چه نسبتی بین این نهاد جدید با سنت‌های قبلی آموزشی و علمی در ایران برقرار شد، و همچنین، نهاد آموزش عالی چه رابطه متقابلی با جامعه ایرانی پیدا کرده، بسته به دوره‌های مختلف تاریخ معاصر ایران و همچنین گفتمان‌های سیاسی و فرهنگی غالب، متغیر بوده است. از این رو بازخوانی این سیر تاریخی پی‌یافته، همراه شرایط کنونی آن، یکی از راه‌های فهم عمیق از تجربه ایرانی از دانشگاه و علم است. این هدف حاصل نخواهد شد مگر به کمک فقهایی گفتگویی و میان‌رشته‌ای در پاسخ به پرسش از ابعاد و پیامدهای دانشگاه ایرانی.

در همین راستا، هرچند در دهه‌های اخیر بازنمایی انتقادی در باب تجربه ایرانی علم و دانشگاه گسترش بیشتری یافته است ولی ایده‌هایی از قبیل پایان دانشگاه ایرانی، فروپاشی دانشگاه ایرانی و حتی توصیف علم به مثابه سوء تفاهم در ایران، توسط محققان و صاحب‌نظران بیانگر دیدگاه‌های مختلف در تحلیل نسبت ما و علم و دانشگاه است. با وجود برخی دیدگاه‌های ناامیدکننده، باید پذیرفت که طرح این اندیشه‌ها، فی‌نفسه، بیانگر حداقلی از امکان

اندیشیدن در باب تجربه ایرانی از علم و نهادهای آموزش عالی است. به همین سبب ضروری است این تحلیل‌ها و ایده‌های مختلف در فضایی مشترک طرح شوند تا بستری برای گفتگوی جمعی و حتی گفتگویی فراگیر و ملی بر سر علم و دانشگاه در ایران فراهم شود؛ تاریخ جدید ایران بدون درک نهاد دانشگاه و پیامدهای فکری و فرهنگی و علمی آن قابل فهم نیست و از سوی دیگر فهم علم و دانشگاه در تجربه ایرانی بدون ملاحظه زمانه و زمینه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی آن، مقدور نخواهد بود.

در درک فرایندی از سیر تحول نهاد علم و دانشگاه در ایران و تصور آن به یک پدیده اجتماعی تام در جامعه ایرانی می‌توان صدهای مختلف صاحب‌نظران را شنید. در پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی وزارت علوم، به عنوان یک نهاد تخصصی مطالعه فرهنگی و اجتماعی عام و آموزش عالی در ایران، این ایده وجود داشته که پژوهشده به کارنی رای طرح ایده‌ها و تحلیل‌های مختلف در باب علم و دانشگاه ایرانی تبدیل شود. بر همین اساس تلاش شد تا در سری کتاب‌های «تأملات» صاحب‌نظران ایرانی در باب آموزش عالی، دیدگاه‌های صاحب‌نظران علوم انسانی ایران در باب تجربه ایرانی دانشگاه و علم، در قالب مجموعه‌ای از کتاب‌ها تدوین و منتشر شود.

این مجموعه کتاب‌ها، حاصل ایده‌های اساتید در قالب مقاله، جستار و گفتگو هستند که تحلیل‌های آنها در باب وجوه مختلف دانشگاه ایرانی را دربردارد. طرح این ایده‌ها در فضایی گفتگویی می‌تواند فرصتی برای خلق ایده‌های جدید و همچنین بازاندیشی انتقادی وضع موجود با هدف توسعه و تعالی نظام دانشگاهی ایران

برحسب معیارهای علمی و ضرورت‌های جامعه ایرانی باشد. ازاین‌رو امیدواریم این مجموعه بتواند در حدامکان با تدوین و انتشار این ایده‌ها و دیدگاه‌ها، فرصتی را برای تأملات انتقادی بیشتر در زمینه آموزش عالی در ایران فراهم کند.

جبار رحمانی

دبیر مجموعه تأملات صاحب‌نظران ایرانی

درباب آموزش عالی

www.ketab.ir